

Aerila, Juli-Anna & Laiho, Harri

Koko joukkue lukee – jääkiekkoilijat kannustavat poikia lukemaan

Urheilua harrastavia lapsia ja nuoria on paljon. Monet heistä toimivat seuroissa, joista huipulle ponnistaneet urheilijat ovat lapsille ja nuorille tärkeitä esikuvia, joiden elämää seurataan ja jäljitellään. Urheilijoiden arvokkaaksi kokemat asiat, kuten lukeminen ja kirjat, voivat siirtyä näin myös nuorten arvomaailmaan. Usein ajatellaan, että urheilijat eivät harrasta lukemista, minkä vuoksi lukemisestaan kertovien urheilijoiden tarinat ovatkin lapsille ja nuorille tärkeitä.

MM-jääkiekkjoukkueen **Kevin Lankinen** nosti jääkiekon MM-kisojen aikaan lukemisen ja kirjojen merkityksen esiin haastattelussa. Hän kertoi omasta lukemisestaan, lukemisen merkityksestä urheilulle, lempikirjoistaan ja jääkiekkjoukkueen vapaamuotoisesta lukupiiristä. Tieto kirjoja lukevasta huippupelaajasta ylitti uutiskynnyksen niin iltapäivälehdissä kuin *Helsingin Sanomien* kulttuuripalstalla. Lankisen MM-kisojen aikana lukema **Hanya Yanagiharan** *Pieni elämä* -teos loppui kustantajalta, siitä otettiin uusi painos, ja kirjailija itse lähetti terveisiä jääkiekkoilijalle. Kevin Lankisen lukuharrastus oli lähtenyt lentoon **Zlatan Ibrahimovićin** elämäkerrasta, ja sitä hän suosittelee muillekin nuorille. (Karhapää, 2019.) Lankisen lukuharrastuksesta syntyneen mediajulkisuuden jälkeen myös muiden urheilijoiden lukeminen on kiinnostanut mediaa, ja esimerkiksi *Suomen Kuvalehti* teki erillisjutun urheilijoiden suosikkikirjoista ja heidän tavastaan lukea (Jussila, 2019).

Lasten ja nuorten lukevat roolimallit muuttavat lukemisen arvostusta konkreettisemmaksi. Monesti aikuisten puheet ja toiminta lukemisen tärkeydestä ja sen harrastamisesta eivät kohtaa. Tähdennämme kyllä lukemisen tärkeyttä, mutta emme näytä sitä lapsille ja nuorille lukemalla itse, pitämällä kirjoja esillä tai juttelemalla kirjoista, niiden teemoista ja luetun herättämistä ajatuksista. Tästä syystä lukevat roolimallit ovat erityisen tärkeitä.

Tässä tekstissä kerromme Väinö Riikkilä -seuran yhdessä Rauman Lukon ja kirjailija **Tapio Koivukarin** kanssa toteuttamasta, erityisesti yläkoululaisille suunnatusta Kaikki lukemaan -projektista. Tekstin tarkoituksena on antaa mallia ja ideoita vastaavan projektin toteuttamiseen. Mukaan voi pyytää mitä tahansa paikallisia toimijoita. Onnistunut yhteistyö sekä kirjailijan että Rauman Lukon kanssa kertoo siitä, että monilla ihmisillä ja yhteisöillä on voimavaroja ja halua osallistua vastaavaan projektiin. Kaikki lukemaan -projektin materiaalit ovat Väinö Riikkilä -seuran verkkosivuilla ja näin vapaasti käytettävissä.

Kaikki lukemaan -projekti toteutui monessa vaiheessa

Monet hyvät jutut alkavat usein sattumalta ja epämääräisestä ideasta, jota joku tai jotkut rohkeat lähtevät toteuttamaan. Näin kävi tässäkin projektissa: Kaikki lukemaan -toiminta lähti poikien lukemista koskevasta vapaamuotoisesta keskustelusta. (Aerila, 2019.) Keskustelun lopuksi todettiin, että kirjailija Tapio Koivukarilla olisi nuortenkirjakäsikirjoitus, joka saattaisi kiinnostaa yläkoulun seitsemäsluokkalaisia ja Väinö Riikkilä -seuralla yhteistyössä Turun yliopiston Rauman kampuksen kanssa resursseja rakentaa kirjan ympärille toimintaa. Tämän joulukuun 2016 tapaamisen jälkeen suunnitelmat etenivät tasaiseen tahtiin.

Kevään 2017 aikana keksimme idean yhteistyöstä Rauman Lukon kanssa ja sovimme Lukon tapahtumajohtaja **Mikael Eklöfin** kanssa Koivukarin kirjan lukujen lukemisesta YouTube-kanavalle sekä jääkiekon pelaajien osallistumisesta lukupiiritoimintaan. Samaan aikaan kaksi Rauman kampuksen opettajaopiskelijaa ryhtyi suunnittelemaan teoksen kuvitusta yhdessä Tapio Koivukarin kanssa. Kuvitukset jaettiin **Charlotta Syrenin** ja **Tiia Rantasen** kanssa niin, että Tiia piirsi luetun ymmärtämistä tukevia kuvia ja Charlotta teoksen historiallista taustaa valottavia tietokuvia. Lisäksi koko Väinö Riikkilä -seuran johtokunta luki käsikirjoitusta etsien nuorille mahdollisesti vieraita sanoja ja arvioi teosta nuoren lukijan näkökulmasta. Tämän työskentelyn pohjalta tekstin yhteyteen lisättiin vieraiden sanojen selityksiä ja lukuja lyhennettiin.

Kevään 2018 apurahahaut tuottivat tulosta, ja ryhdyimme etsimään teokselle kustantajaa. Ennen kirjan taiton ja painon aloittamista kirjailija Tapio Koivukari vielä kirjoitti teoksen loppuun epilögin, joka kertoi kirjan historiallisesta taustasta. Kansikuvaksi valittiin Koivukarin aikaisemman sama-aiheisen aikuistenromaanin kansi. Lopuksi koko ryhmä mietti teokselle nimen: *Gartzia – eloonjäänyt*.

Syksyn 2018 alussa teos tuli painosta, ja lukujen videoinnit Lukon pelaajien kanssa alkoivat. Kaikkiaan kahdeksan Lukon pelaajaa lukee videoklipissä katkelman jostakin teoksen luvusta ja kertoo omasta lukuharrastuksestaan. Lisäksi kuvattiin videoklippä, jossa projektin päätoimijat kertovat ajatuksiaan lukemisesta ja Kaikki lukemaan -projektista. Syksyllä 2018 projektiin saatiin sattuman kautta onnellinen lisä: saimme kuulla, että riihimäkeläinen lukiolaispoika **Markus Männistö** olisi kiinnostunut lukemaan teoksen äänikirjaksi. Nyt äänikirja löytyy luvuittain luettuna seuran verkkosivuilta. Se on ollut erittäin merkityksellinen osa lukupiiritoimintaa.

Joulukuussa 2018 pidettiin projektin lehdistötilaisuus, ja lukupiirit alkoivat heti keväällä. Lukupiirejä pidettiin kevään aikana lähes 15. Ensimmäisten lukupiirien aikana yksi opettajista

ehdotti kirjan rinnalle elokuvaa, ja toukokuussa lukupiiritoiminta huipentui elokuvatapahtumaan, jossa kaikki halukkaat luokat pääsivät katsomaan elokuvaa nimeltään ”*In the Heart of the Sea*” (2015). Myös elokuva perustuu tositapahtumiin, ja sen teemana on valaanpyynti. Se kertoo Essex-nimisen valaanpyyntialuksen uppoamisesta 1820-luvulla. Elokuvan lähtökohtana on **Nathaniel Philbrickin** romaani.

Kaikki lukemaan -projekti sai paljon medianäkyvyyttä, ja syksyllä 2019 olimme Turun kirjamesseilla esittelemässä toimintaa. Lukupiiritoiminnasta pyritään tekemään pysyvää.

Kaikki lukemaan -projektissa syntyi monenlaista materiaalia kaikkien käyttöön joko erikseen tai yhdessä

Tapio Koivukarin romaani Gartzia – eloonjäänyt (2018)

Tapio Koivukarin nuortenromaani *Gartzia – eloonjäänyt* on kertomus nuoren pojan matkasta valaanpyyntialuksen tynnyrintekijänä 1600-luvulla. Teos pohjautuu tositapahtumiin, ja sen taustalta löytyy Koivukarin samaisesta matkasta kertova aikuisten romaani ”*Ariasma*”. Koivukarin nuortenromaanissa on paljon ominaisuuksia, jotka voivat innostaa poikia lukemaan: Teoksessa on lukijoiden ikäinen päähenkilö, joka tarinassa kasvaa nuoresta pojasta mieheksi. Teoksen pääjuoni on jännittävä seikkailukertomus, mutta teoksessa on myös pieni romanttinen sivujuonne. Tapahtumapaikat ovat todellisia, ja valaanpyyntialuksen matkaa Espanjasta Islantiin voi seurata vaikka Google Mapsin avulla. Lisäksi kirjassa on lyhyet luvut, vaikeat sanat selitetyt ja ymmärtämistä tuettu kuvin.

Teoksen äänikirjaversio on ilmaiseksi kuunneltavissa Väinö Riikkilä -seuran sivuilla. Se on rytmitetty luvuittain, joten kuunteleminen on helppoa. Äänikirjaa voi kuunnella joko ilman painettua tekstiä tai painettua tekstiä itse samalla lukien. Äänikirja edistää teknisesti heikkojen lukijoiden lukutaitoa, auttaa keskittymään luetun ymmärtämiseen ja auttaa eläytyvää lukemista.

Lukon pelaajien YouTube -videot

Lukon pelaajien YouTube -videot ovat vapaasti katsottavissa Väinö Riikkilä -seuran kanavalta. Videoita on kahdeksan, ja niiden kesto on noin viisi minuuttia. Jokaisessa videossa yksi Lukon liigajoukkueen pelaajista kertoo ensin omasta lukuharrastuksestaan ja lukee sitten joko yhden luvun tai luvun alun Koivukarin teoksesta. Videoklipit on kuvattu yhdellä kameralla, eikä

lukemista ole erityisesti elävöitetty, vaan keskiössä ovat Lukon pelaaja ja teksti. Videoiden avulla lukemista on helppo rytmittää sopiviin jaksoihin, ja videoita voi joko vain kuunnella tai lukea pelaajan mukana. Yhdessä videoklipissä kerrotaan lukemisen merkityksestä ja projektista. Se soveltuu esimerkiksi vanhempainillassa näytettäväksi.

Lukupiirit

Kaikki lukemaan -hankkeen tavoitteena oli, että *Gartzia*-kirja saataisiin luettua noin viiden lukukerhokerran aikana ilman, että osallistujille tulisi paljoakaan luettavaa kotona. Alustavan suunnitelman mukaan lukukerhoihin osallistuisivat vapaaehtoiset seitsemännen luokan pojat, mutta kirjaa luettiin myös esimerkiksi viidennellä luokalla. Lukupiirit kokoontuivat koulupäivän aikana pääasiassa äidinkielen ja kirjallisuuden tunneilla, ja lukupiiriohjaajina oli Turun opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoita. Lukupiiriryhmät pyrittiin pitämään alle kymmenen hengen ryhminä, jotta kaikki saisivat varmasti kokemuksen osallisuudesta.

Alustavasti tarkoituksena oli, että teosta luettaisiin lukupiireissä mahdollisimman paljon jollakin kivalla tavalla niin, että kaikissa lukupiireissä kirja luettaisiin loppuun asti. Lisäksi luettua työstettäisiin toiminnallisilla menetelmillä. Heti ensimmäisten lukupiirikertojen aikana tuli selväksi, että lukemiseen oli käytettävä paljon aikaa. Aika usein aikataulu rakentui niin, että oppilaat katsoivat lukupiirissä ensin Lukon pelaajan lukuvideon, kertasivat ja keskustelivat luetusta, lukivat kirjaa eteenpäin ja saivat läksyksi kuunnella tai lukea seuraavan luvun. Tämä tarkoitti noin kahdeksaa tapaamista. Lisäksi tapaamisessa tehtiin joitakin draamaharjoituksia tai katsottiin esimerkiksi videoita valaanpyynnistä.

KUVA 1. Raumanmeren koulun seitsemännen luokan pojat tekivät pihamaalla patsaita kirjan kohtauksista.

Rauman Lukko ja kirjailija Tapio Koivukari osallistuivat mahdollisuuksien mukaan kaikkiin lukupiireihin. Lukon pelaajat kertoivat lukuharrastuksestaan, lukivat yhden luvun kirjasta ja keskustelivat luetusta vierailun aikana. Koivukari kertoi kirjailijan työstä ja valotti lukupiiriläisille teoksen historiallista taustaa. Nämä vierailut olivat piiriläisille tärkeitä ja edistivät paljon lukemisen positiivista arvoa. Lisäksi jokainen lukupiiriin osallistuva sai itselleen *Gartzia*-kirjan Lukon pelaajien sekä kirjailijan nimikirjoituksella varustettuna ja vapaalipun johonkin Lukon otteluun. Väinö Riikkilä -seuran verkkosivuilta löytyy ohjeita ja ideoita lukupiirien järjestämiseen.

KUVA 2. Lukon pelaajan vierailu Kourujärven koulun lukupiirissä.

Kotitreeniohjeet lukemiseen

Lukupiiriohjaajina toimineille opettajaopiskelijoille oli yllätys, kuinka vaikeaa lukeminen joillekin lukupiiriin osallistuville oli. Erityisen yllättävää heille oli huomata lukemisen painottuminen pelkkään tekniseen suoritukseen. Oppilaille saattoi tulla yllätyksenä, että luetusta piti muistaa jotakin tai että omaa lukukokemustaan voisi jakaa. Tästä syystä lukupiirit keskittyivät lukemiseen ja luetusta keskustelemiseen. Lisäksi Väinö Riikkilä -seuran sivuille tehtiin isommille lukijoille suunnatut lukutreeniohjeet. Lukutreeniohjeita löytyy lähes kaikkiin lukemisen osa-alueisiin, ja ne on pyritty kirjoittamaan niin, että isommat oppilaat voivat niiden avulla vaikka salaa harjoitella omaa lukutaitoaan.

In the heart of the sea -elokuva

Parhaat lukijat ja lukijat, jotka nauttivat lukemisestaan, lukevat usein intertekstuaalisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että lukija osaa liittää lukemansa aikaisempiin lukukokemuksiinsa tai vaikka omaan elämäänsä. *In the heart of the sea* -elokuva kertoo *Gartzia*-kirjaan rinnastuvan tarinan valaanpyyntimatkasta 1800-luvulla. Elokuva esitettiin lukupiirien päätöksensä ja se sai erittäin positiivisen vastaanoton. Elokuva on joidenkin tutkimusten mukaan oppilaiden mielestä paras tapa käsitellä kirjallisuutta. Väinö Riikkilä -seura osti elokuvan itselleen ja sitä voi halutessaan lainata. Esitysoikeudet lainaaja maksaa itse. Elokuvan traileri löytyy Väinö Riikkilä -seuran verkkosivuilta.

Lukevan roolimallin ei tarvitse olla urheilija

Tekstissä kuvaamamme Kaikki lukemaan -projekti oli nappiosuma raumalaisille nuorille lukijoille. Raumalla pelaaminen Lukon liigajoukkueessa on monen pojan haave, ja liigapelaajat ovat Raumalla aikamoisia idoleita. Projektin onnistumista tuki myös se, että lukeminen ja pelaaminen oli helppo liittää toisiinsa monin tavoin. Sekä lukeminen että urheileminen ovat taitoja, joita voi ja täytyy kehittää koko ajan. Lukeminen parantaa keskittymiskykyä, joka auttaa myös urheilusuoritukseen keskittymisessä, ja lukutaitoa tarvitaan myös urheilukentällä, sillä pelatessa tarvitaan pelinlukutaitoa ja toisen asemaan asettumista. Tärkeitä ovat myös kirjat, joissa kerrotaan itseä kiinnostavasta urheilulajista.

Lukevan roolimallin ei kuitenkaan tarvitse olla urheilija tai muu julkisuuden henkilö. Lukupiireihin osallistuneiden oppilaiden mielestä parasta koko projektissa olivat lukupiiriohjaajat, jotka olivat aivan tavallisia nuoria. Ohjaajat kuuntelivat lukupiiriläisten ajatuksia, olivat läsnä ja aidosti kiinnostuneita luettavana olevasta kirjasta. Jokaiselta paikkakunnalta löytynee joukko halukkaita, joiden kanssa voi rakentaa vastaavan projektin joko Väinö Riikkilä -seuran materiaaleista tai jonkin muun kirjan pohjalta. Lukeva porukka voi olla partiolaisia, ylemmän luokan oppilaita, paikallinen Martta-kerho, kaupungin- tai kunnanvaltuutetut, jokin luokan vanhemmista koottu ryhmä, kouluavustaja tai vaikka jokin eläkeläisten yhteisö. Meidän tapauksessamme sopivan porukan löytämistä ehkä helpotti se, että lukupiirit pidettiin koulupäivän aikana, jolloin valvontavastuu oli opettajalla. Myös opettajat nauttivat lukupiiritunneista, sillä silloin heillä itsellään oli pienemmät ryhmät.

Parhaimmillaan lukupiiritoiminnasta hyötyvät kaikki: moni yhteisö esimerkiksi kaipaa mielekästä toimintaa ja lukupiiriohjaajuus voi tulla heille kuin tilauksesta. Moni on kysynyt, kuinka kallista oli saada Lukon liigajoukkue mukaan toimintaan, ja on samalla unohtanut, että myös liigajoukkueelle tämänkaltainen toiminta on tärkeää. Parhaimmillaan projekti muutti ihmisten ajatusmaailmaa siinä, että lukeminen ja urheilu todella kuuluvat yhteen.

Projektin materiaalit ovat saatavissa osoitteesta <http://vainoriikkilaseura.fi/>

LÄHTEET

Aerila, J.-A. 2019. Lukeminen on taitolaji – ihan niin kuin jääkiekkokin. Onnimanni 1/2019.

Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. 2019. Lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jussila, V. 2019. Sellaista syvällistä, minä olen enemmän... Kun maalivahti Kevin Lankinen kertoi lukevansa Hanya Yanagiharana romaanin, kirja loppui kauppoista ja kirjastoista. Myös moni muu leijona harrastaa lukemista. Suomen Kuvalehti 20.6.2019.

Karhapää, S. 2019. Maalivahti Kevin Lankisen lukuharrastus on herättänyt valtavaa kiinnostusta, ja nyt hän kertoo, mitä kirjoja suosittelee ja miksi. Kevin Lankinen nimeää lempikirjakseen Yuval Noah Hararin Sapiensin. Helsingin Sanomat 8.6.2019.

